

Валентина Мовчаренко

Олександра Левченко

АУДИТ ФІНАНСОВОГО СТАНОВИЩА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ - АКЦІОНЕРІВ (УЧАСНИКІВ) КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У процесі формування статутних фондів комерційних банків переважають, як правило, юридичні особи. Нині в економіці України відбувається процес становлення ринкової економіки, для якої характерною особливістю є: конкуренція, зниження прибутковості, рентабельності та зменшення обсягів вільних коштів.

За останні роки інфляційні процеси негативно вплинули на можливість підприємств бути акціонерами (учасниками) комерційних банків, зважаючи на зменшення власних коштів, а формувати статутні фонди комерційних банків юридичні особи можуть тільки за рахунок своїх власних коштів.

Аудит юридичних осіб - акціонерів (учасників) комерційних банків - регулюється спеціальним нормативним актом "Положення про порядок проведення зовнішнього аудиту юридичних осіб - акціонерів (учасників) комерційних банків у процесі перевірки правильності формування статутних фондів комерційних банків", затвердженого постановою Правління Національного банку України (НБУ) від 21.11.1996 р. № 301 (реєстр № 400 від 22.11.1996 р.). Дане положення визначає вимоги щодо правильності формування статутного фонду комерційного банку в Україні, передбачає обов'язкове проведення аудиту акціонерів (учасників) банку. В процесі аудиторської перевірки підтверджується наявність вільних власних коштів у юридичних осіб акціонерів (учасників) для формування ними статутного фонду банку. Це положення визначає також вимоги Національного банку України до форми і змісту аудиторського висновку за результатами проведення аудиторської перевірки юридичних осіб та систему показників, на підставі яких здійснюється економічна оцінка платоспроможності та фінансової стійкості юридичних осіб, що мають здійснити внески до статутного фонду банку.

В аудиторському висновку докладно висвітлюються розрахунки і здійснюється оцінка фінансової стійкості і платоспроможності підприємств за рекомендованою НБУ окремою методикою за даними бухгалтерської звітності на звітні дати (баланс (ф1), звіт про фінансові результати (ф2)). Тут же приводиться підтвердження вказаної звітності і визначається наявність вільних власних коштів у грошовій формі для здійснення внесків до статутних фондів у обсягах, передбачених установчими документами.

Як свідчить практика аудиторських перевірок, помилки в бухгалтерському обліку є не тільки в неправильно складеній кореспонденції рахунків, згідно первинними документами, вони зустрічаються і при складанні звітності. Проводячи аудиторські перевірки, впевнились в тому, що складені форми (1,2,3) бухгалтерської звітності не відповідають вимогам “Інструкції про порядок заповнення форм річного бухгалтерського звіту підприємства”, затвердженої наказом МФУ від 18.08.95 р. № 139 (із змінами і доповненнями) (надалі Інструкція № 139). Бухгалтери не знають або просто ігнорують встановлені правила, які чітко визначають, на яких статтях балансу необхідно відображати показники рахунків головної книги. В ході перевірки часто виявляється невідповідність показників балансу (Ф. 1) і головної книги.

Найбільше помилок бухгалтери допускають при заповненні таких статей балансу:

а) Інші позаоборотні активи	-060-
б) Розрахунки з дебіторами:	
- за товари, роботи, послуги, строк сплати яких не настав	-170-
- за товари, роботи, послуги, не сплачені в строк	-180-
в.) З іншими дебіторами	-240-
г) Резервний фонд	-410-
д) Розрахунки за майно	-425-
е) Розрахунки з кредиторами:	
- за товари, роботи і послуги, строк сплати яких не настав	-630-
- за товарообороти і послуги, не сплачені в строк	-640-
ж.) З іншими кредиторами	-720-
з) Інші короткострокові пасиви	-740-

Рядок 060 “Інші позабюджетні активи” практично не використовується, а суми дебіторської заборгованості, термін погашення якої більше одного року, а також борг за основні фонди відображаються в рядках 180 “Розрахунки з дебіторами за товари і послуги, не сплачені в строк”, або по рядку 240 “Розрахунки з іншими дебіторами”. Рядок 310 “Інші оборотні активи” використовується бухгалтерами для відображення сум, що пов’язані з витратами, неперекритими джерелами фінансування у зв’язку з їх фактичною відсутністю, відображення сум, що не перекриті цільовим фінансуванням, а також відображення суми залишку рахунку 81 “Використання прибутку”, коли сума фактично отриманого прибутку менша, ніж використана.

По рядку 410 “Резервний фонд” бухгалтери не показують суму фактичного залишку рахунку по резервному фонду або іноді просто не створюють фонд за рахунок прибутку. Рядок 425 “Розрахунки за майно” практично не використовується, а заборгованість за отримані за плату

основні фонди показується у складі заборгованості по рядках 630 “Розрахунки з кредиторами за роботи і послуги, строк сплати яких не настав”, або по рядку 640 “Розрахунки з кредиторами за товари, роботи і послуги, не сплачені в строк” та 720 “Іншими кредиторами”.

У процесі аудиторської перевірки було виявлено наступне:

1) (Підприємство № 1)

- неправильно відображено дебіторську заборгованість по рядку 170 балансу в розмірі 172,8 т. грн., строк погашення якої більше року (2.10. Інструкція № 139);

- неправильно відображено дебіторську заборгованість по рядку 240 балансу в розмірі 7,9 т. грн., за реалізовані основні засоби підприємства (2.10. Інструкція № 139);

- не відображено суми резервного фонду по рядку 410 балансу в розмірі 175.0 т. грн., оскільки п'ятирічний термін діяльності суми до резервного фонду підприємства не нараховувались, всупереч вимогам статуту підприємства та законодавства України. В балансі змінена сума нерозподіленого прибутку минулих років по рядку 470 із суми 284,6 на 109,6 т. грн.;

- неправильно відображена сума кредиторської заборгованості по рядку 630 балансу в розмірі 5,3 т. грн., в зв'язку із закінченням терміну, а також у розмірі 43,7 тис. гривень за отримані основні засоби (2.10. Інструкція № 139);

- неправильно відображено суму кредиторської заборгованості по рядку 660 балансу в розмірі 15,8 тис. гривень, оскільки показано в згорнутому вигляді, а необхідно показати суму 15,8 т. грн. по авансах, виданих по рядку 230 балансу, а суму 22,0 тис. гривень по авансах, одержаних по рядку 660 балансу (2.10. Інструкція № 139).

2) (Підприємство № 2)

- по рядку 040 відображено суми як короткострокових, так і до-вгострокових вкладень. Сума рядка 040 зменшена на 500,0 т. грн., а в рядку 250 показана сума 500,0 т. грн. (п. 2.7, 2.2 і 6 Інструкція № 139);

- в рядку 310 відображено суми, що не покриті отриманим прибутком поточного року, які фактично необхідно показати по рядку 481 в розмірі 232.0 т. грн. (2.43 Інструкція № 139);

- в рядку 600 відображено суму простроченого кредиту банку в розмірі 1000.0 т. грн., яку необхідно показати по рядку 620 (п. 2.45 та 2.46 Інструкція № 139).

- по рядку 170 показана сума дебіторської заборгованості в розмірі 1825,0 т. грн. строком погашення більше року, яку необхідно показати по рядку 060 (2.10 Інструкція № 139);

Результати перевірки знайшли своє відображення в показниках балансу, таблиця 1.

Таблиця 1

Баланс підприємства із значенням показників до і після перевірки

(тис. грн.)

Актив	Код рядка	Підприємство № 1			Підприємство №2		
		До перевірки	Після перевірки	Відхилення	До перевірки	Після перевірки	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Основні засоби та інші позаоборотні активи, основні засоби: залишкова вартість	010	425,4	425,4		4562,7	4562,7	
знос */02/	011	100,6	100,6		3851,3	3851,3	
Первісна вартість */01/	012	526,1	526,1	-0,1	8414,0	8414,0	
Нематеріальні активи: залишкова вартість	020	2,7	2,7				
знос */02/	021	21,0	21,0				
Первісна вартість */04/	022	23,7	23,7				
Незавершені капітальні вкладення /33, 35, 61/	030	-	-		1301,4	1301,4	
Устаткування /07/	035	-	-		28,8	28,8	
Довгострокові фінансові вкладення /58/	040	331,0	331,0		1141,7	641,7	-500,0
Майно в оренді /11/	050	-	-				
Інші позаоборотні активи	060	-	180,7	+180,7		1825,0	+1825,0
Всього по розділу I	070	759,2	939,8	+180,6	703,6	8359,6	+1325,0
II. Запаси і затрати	080	84,7	84,7		7140,2	7140,2	
Виробничі запаси /05, 06, 08, 10/							
Тварини на вирощуванні і відгодівлі /09/	090						
Малоцінні і швидкозношувані предмети: залишкова вартість	100	10,0	10,0		117,6	117,6	
знос */13/	101	42,6	42,6		52,2	52,2	
первісна вартість */12/	102	52,6	52,6		169,8	169,8	
Незавершене виробництво /03, 20, 21, 23, 29, 30, 36, 43, 44/	110	223,3	223,3		184,9	184,9	
Витрати майбутніх періодів /31/	120	-			6,6	6,6	
Готова продукція /40/	130	43,9	43,9		5038,9	5038,9	
товари: купівельна вартість /41/	140	2,4	2,4		18,0	18,0	
товарні надбавки */42/	141	-					
продажна вартість */41/	142	-			18,0	18,0	
Всього по розділу II	150	364,2	364,2		12506,2	12506,2	

III. Грошові кошти, розрахунки та інші активи							
Товари відвантажені, несплачені в строк /45/	160	-					
Розрахунки з дебіторами: за товари, роботи і послуги, строк оплати яких не настав	170	280,7	107,9	-172,8	2136,0	311,0	-1825,0
За товари, роботи і послуги, не сплачені в строк /62, 78/	180	-			191,2	191,2	
по векселях, одержаних /59/	190	-			0,3	0,3	
з податкових розрахунків /67/	195	-					
з бюджетом /68/	200	16,8	16,8				
з персоналом за іншими операціями /73/	210	307,8	307,8				
по авансах виданих /61/	220	-	15,8	+15,8	466,5	466,5	
з учасниками /75/	225	-					
з дочірніми підприємствами /78/	230	-					
з іншими дебіторами /63,70,71,72,73, 84/	240	9,1	1,2	-7,9	22,5	22,5	
Короткострокові фінансові вкладення /58/	250	-					
Грошові кошти: каса /50/	260	-					
розрахунковий рахунок /51/	270	2,0	2,0		2,1	2,1	
валютний рахунок /52/	280	10,5	10,5		222,3	222,3	
інші грошові кошти /54, 55, 56/	290	700,0	700,0		57,9	57,9	
Використання позикових коштів /82/	300						
Інші оборотні кошти /82/	310	-			232,0	-	-232,0
Всього по розділу III	320	1326,9	1162,0	-164,9	3330,8	1773,8	-1557,0
Баланс (сума рядка 070, 150, 320)	330	2450,3	2466,0	15,7	22871,6	22639,6	232,0

Актив	Код рядка	Підприємство № 1			Підприємство №2		
		До перевірки	Після перевірки	Відхилення	До перевірки	Після перевірки	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7	8
І. Джерела власних та порівняних до них коштів							
Статутний фонд /капітал/ /85/	400	700,0	700,0		627,5	627,5	
Додатковий капітал /88/	405	860,5	860,5				
Резервний фонд /88/	410	-	175,0	+175,0	462,7	462,7	

Фінансування кап. вкладень /93, 94/	420	-						
Розрахунки за майно /76/	425	-	43,7	+43,7	-250			
Спеціальні фонди і цільове фінансування /87, 88, 95/	430	37,4	37,4		16293,3	16293,3		
Амортизаційний фонд на повне відновлення /86/	440	-						
Відстрочена податкова заборгованість (95)	450	-						
Доходи майбутніх періодів /83/	455	22,5	22,5					
Резерви наступних витрат і платежів /89/	460	-						
Реструктуризований борг /60/	465	-						
Нерозподілений прибуток минулих років /98/	470	284,6	109,6	-175,0				
Заборгованість за майно в оренді /99/	475	-						
Прибуток: нерозподілений звітного року /80/	480	73,0	73,0					
використання у звітному році */81/	481	179,2	179,2		1157,6	1389,6	+232,0	
звітного року */80/	482	202,2	202,2		1157,6	1157,6		
Збитки минулих років /98/	485	-						
звітного року /80/	490	-				232		
Всього по розділу I	495	1978,0	2021,7	+43,7	17383,5	17151,5	232,0	
II. Довгострокові пасиви								
Кредити банків /92/	500							
Позикові кошти /95/	510	-						
Інші довгострокові пасиви	520	-						
Всього по розділу II	530	-						
III. Розрахунки та інші короткострокові пасиви								
Кредити банків /90/	600	-			2400,0	1400,0	-1000,0	
Позикові кошти /95/	610	-						
Кредити та позики, що не погашені в строк	620				-	1000,0	1000,0	
Розрахунки з кредиторами: за товари, роботи і послуги, строк сплати яких не настав	630	274,6	225,6	-49,0	496,6	496,6		
за товари, роботи і послуги, не сплачені в строк /61, 62, 76/	640	-	5,3	+5,3	1747,0	1747,0		
по вексялях виданих /66/	650	-						

по авансах одержаних /66/	660	6,2	22,0	+15,8	143,8	143,8	
з податкових розрахунків /67/	665	22,7	22,7				
з бюджетом	670	29,5	29,5		353,0	353,0	
по позабюджетних платежах /65/	680	10,5	10,5		74,7	74,7	
по страхуванню /69/	690	30,3	30,3		94,2	94,2	
по оплаті праці /70/	700	95,4	95,4		177,1	177,1	
з дочірніми підприємствами /78/	710	-					
з учасниками /75/	715	-					
з іншими кредиторами /71,76/	720	3,1	3	-0,1	1,7	1,7	
Позики для працівників /97/	730	-					
Інші короткострокові пасиви	740	-					
Всього по розділу III	750	472,3	444,3	28,0	5488,1	5488,1	-
Баланс							
/сума рядків 495,530,750/	760	2475,6	2466,0	15,7	22871,6	22639,6	-232,0

Після перевірки окремі статті балансу, суми розділів балансу і його валюта змінились, а це в свою чергу привело до змін значень показників, які характеризують фінансове становище підприємства, таблиця 2.

Таблиця 2.

Наявність власних коштів та коефіцієнти,
що характеризують фінансове становище підприємства.

№ п/п	Показник	Теоретичне значення	Підприємство № 1			Підприємство № 2		
			До перевірки	Після перевірки	Відхилення	До перевірки	Після перевірки	Відхилення
1	Обсяг власних коштів, тис. грн.							
	Показники платоспроможності							
2	Коефіцієнт загальної ліквідності (Км)	2,0-2,5	3,58	3,44	-0,14	2,88	2,6	-0,28
3	Коефіцієнт поточної (проміжної) ліквідності (КЛ ²)	не < 0,7-0,8	2,81	2,62	-0,19	0,61	0,32	-0,29
4	Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності (КЛ ³)	не < 0,2-0,25	1,51	1,6	+0,09	0,05	0,14	+0,09
5	Коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань (Кп.з.)	—	2,58	2,44	-0,14	1,89	1,6	-0,29

Показники фінансової стійкості							
6 Коефіцієнт співвідношення залучених коштів (КЗ)	не > 1	0,24	0,22	-0,02	0,32	0,32	-
7 Коефіцієнт фінансової незалежності (КН)	не < 0,2	4,19	4,55	+0,36	3,17	3,13	-0,04
8 Коефіцієнт автономії (КА)	не < 0,5	0,81	0,82	+0,01	0,76	0,76	-
9 Коефіцієнт маневреності власних коштів (КМ)	не < 0,5	0,62	0,54	-0,08	0,6	0,51	-0,09
10 Коефіцієнт реальної вартості основних і оборотних коштів (КР)		0,46	0,53	0,07	0,85	0,92	0,07
11 Коефіцієнт покриття інвестиції (Кп.і.)	не < 0,85-0,90	0,80	0,82	0,02	0,76	0,76	-
12 Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні (Кр. осн.)		0,17	0,17	-	0,20	0,20	-
13 Коефіцієнт покриття балансу (Кп.б.)	не < 1,0	3,58	3,43	-0,15	2,88	2,6	-0,28
14 Коефіцієнт ефективності використання власних коштів (Ке.в.к.)	не < 0,40	0,1	0,1	-	0,07	0,07	-
15 Коефіцієнт використання фінансових ресурсів (Ке.ф.р.)		0,08	0,08	-	0,05	0,05	-

Виявлені відхилення впливають на оцінку аудитора про фінансову стійкість підприємства та його платоспроможність.

За результатами перевірки змінився також обсяг власних коштів, табл. 2 п. 1, як свідчать дані, підприємство №1 має недостатньо вільних власних коштів для здійснення внеску, обумовленого документами, в статутний фонд банку, а на підприємстві № 2 вони є.

Отже, достовірність та реальність статей балансу забезпечується не тільки правильною кореспонденцією рахунків первинних документів, а й дотриманням вимог Інструкції № 139 при складанні звітності підприємства.

Звітність, яка складена відповідно до діючих правил, відображає реальне фінансове становище суб'єктів господарювання і може вважатись достовірною.